

Landvinding og Ejendomsforbedring*).

Af

Gaardejer Olav Øllgaard, M. F., Gredstedbro.

Naar man her til Konsulentmødet har bedt mig tale om dette Emne, er Meningen antagelig den, at man ønsker at faa et Billede af, *hvad* det er, der foregaar i Danmark paa dette Omraade, *hvordan* det foregaar, og eventuelt ogsaa, om det, der sker, er forsvarligt og ønskeligt, og om det derfor er noget, man fra vore Landbrugsteoretikers Side bør være med i og yde Støtte.

Der er i Øjeblikket en Interesse for Ejendomsforbedring som aldrig før i dette Slægtled. Naar vi undtager de sidste 5—10 Aar, saa kan man vist godt sige, at den landøkonomiske Interesse har i alt væsentligt koncentreret sig om de almindelige Driftsforbedringer i Mark og Stald, herunder maa dog medtages Mergling og Kalkning, som nærmest maa henregnes under Grundforbedring, selv om den maa gentages ret ofte. Men naar vi taler om Ejendomsforbedring, saa er det jo de Ting af *blivende Art*, som danner Grundlag og Forudsætning for det mere foranderlige: Driftsforbedringer. Og naar Interessen for disse Problemer er bleven saa lysvaagen, saa er Grunden sikkert bl. a. den, at man er naaet til Erkendelse af, at de Driftsforbedringer, som den moderne Tid byder Landbruget i saa rigt Maal, først kan komme til rigtig og frugtbar Udfoldelse, naar de grundlæggende Forbedringer er gennemført, ja — mange af de moderne Driftsforbedringer kan overhovedet ikke virke, før dette er sket. Jo mere produktionsdygtige og kraftige vore Landbrug er, des mindre

*) Efter Foredrag holdt ved Konsulentmødet den 28. Februar 1942.

tynger de faste Udgifter, Leveomkostninger m. v. Og saa tror jeg forøvrigt, at naar Interessen har kunnet slaa igennem som sket er i alle de Tusinder af Smaabedrifter her i Landet, saa bunder det — foruden i selve det Kultur- og Oplysningsstade vi befinder os paa — i den selvejende Besiddelsesform, vi er saa lykkelige at have, i dette at den enkelte Bonde er en fri og selvejende Mand, der har Vished for, at enhver Ejendomsforbedring, selv om den maaske ikke altid kommer ham selv til Gode i fuldt Maal, kan gaa i Arv til hans Børn og hans Slægt. Denne *Frihed* og dette *Selveje* ligger bagved som den egentlige Drivkraft i alle vore landøkonomiske Fremskridt, men først og fremmest for enhver Ejendomsforbedring.

Disse Ejendomsforbedringer overstiger jo ofte den enkeltes økonomiske Evne lige i Øjeblikket, og saa maa de vente; men Forholdet er det, at vi her i Landet, ud fra Samfundets Interesse i at faa disse Ting fremmet i et hurtigere Tempo, er gaaet den Vej i de senere Aar at lade Staten træde til, dels med direkte Tilskud og dels med let og billig Adgang til Statslaan. Og Motiveringer er den, at man har en Interesse i at støtte det enkelte Landbrugs Produktionskraft og derigennem dets Økonomi, men tillige at fremskaffe saa meget som muligt af Raastoffer til Landbrugsproduktionen igennem egen Avl, og endelig at der herved *skabes Arbejde* baade direkte og indirekte, idet man har indset, at netop disse Arbejder har en ganske særlig Evne til at „yngle“.

De Arbejder, der angaar Jordforbedring, samler sig hovedsagelig om to Love: Grundforbedringsloven og Landvindingsloven. Grundforbedringsloven er nu en halv Snes Aar gammel, og den er bleven en blivende Lov, som alle regner med, vi beholder ud i Fremtiden. Det er en uhyre populær Lov, som har gjort umaadelig Gavn.

Den er velkendt, og jeg skal kun kort ridse den op: Der ydes 50 pCt. Statstilskud til Arbejdet, naar det udføres af Folk, som ellers vilde være arbejdsløse, fortrinsvis Familieforsørgere, og de der har forsikret sig mod

Arbejdsløshed, samt 50 pCt. Tilskud til Rør og visse Materialer. Loven administreres af et Grundforbedringsudvalg i hvert Amt, hvori der sidder 3 Landmænd, 1 Arbejderrepræsentant og 1 Tekniker. Det kræves, at der skal iøreligge en Plan og et Overslag for ethvert Arbejde, udarbejdet af en autoriseret Mand. Ind under denne Lov hører Vandløbsreguleringer, Dræning, Jævning og Planering af Huller, Diger m. m., Mergling samt Istandsættelser af Markveje. Endvidere hører Anlæg af Siloer, Møddingsteder og Ajlebeholdere under denne Lov, hvor man kan vælge, om man vil have 25 pCt. i direkte Tilskud eller rentefrit Laan. Efter at man har opnaaet de 50 pCt. Statstilskud, kan Resten faas som Laan paa følgende Betingelser: Laanene skal indføres foran alle andre Prioriteter. De er afdragsfri i 3 Aar — Rente $4\frac{1}{2}$ pCt. — 10 Aars Afdrag. Man regner, at Grundforbedringsloven giver 35—45 pCt. i Gennemsnit i Tilskud til de samlede Omkostninger.

Grundforbedringsarbejder under 800 Kr. kan gennemføres gennem Tremandsudvalgene i Kommunen. Her behøves ingen Planlægning, kun Beskrivelse; enkelte Rørledninger kan medtages, men der tænkes nærmest paa Jævning, Planering o. lign. samt Istandsættelser af Markveje, som ikke behøver at optages som Kommuneveje, saadan som det ellers er Tilfældet i Henhold til Grundforbedringsloven. Grundforbedringsloven har indført hurtigt virkende Afvandingskommissioner i Stedet for Landvæsenskommissioner. Men Grundforbedringsloven naar ikke langt nok; den kan tage de normale Dræningsarbejder, mindre Vandløbsreguleringer o. s. v., hele det store ordinære Grundforbedringsomraade løst paa en god Maade; men de vanskelige Projekter, som af en eller anden Grund bliver fordyret, store, lange, dybe Ledninger, Underførsler under Veje og Baner eller større Fællesarbejder, dem rækker Grundforbedringsloven ikke ud til, og de har ogsaa faaet Lov at ligge til Skam for det højt kultiverede Landbrugsland Danmark.

Her sætter den ny *Landvindingslov* ind og tager fat, hvor Grundforbedringsloven slipper op. Da denne Lov med det skønne Navn — der er jo Fanfare og Stemning i Ordet „Landvinding“ — blev vedtaget i November 1940, var der vistnok nogle, som var lovlige højt oppe og som troede, at med denne Lov kunde man i Løbet af 0,5 udjævne alle de Frynser, der findes paa Danmarks Kyster, og med Landvindingsloven som Karklud i en snæver Vending tørre alle Vandplasker op inde i Landet, men de er bleven skuffede, for det er jo ikke sket. Det, der er sket, er, at Arbejdet er startet med at gøre alle Arealer, som der er Mening og Fornuft i at tage ind til Dyrkning, i Stand. Intet Areal, som der er den mindste Smule sund Sans i at gøre i Stand, behøver længere at ligge udyrket hen her i Danmark. Til dette Punkt har Landvindingsloven bragt os, men det vil altsaa sige, at der er en økonomisk Side af Sagen, som maa overvejes i hvert enkelt Tilfælde. Jeg skal nævne de økonomiske Rammer: Der kan gives indtil $\frac{2}{3}$ af de samlede Omkostninger ved et Projekt i Tilskud, og Resten, $\frac{1}{3}$, kan faas som Laan, der forrentes med $4\frac{1}{2}$ pCt., men er rentefrit og afdragsfrit i 3 Aar, hvorefter det afdrages med 7,7 pCt. i 20 Aar. Disse Laan indføres ogsaa foran alle andre Prioriteter. — Overordentlig gunstige Vilkaar.

Er alle de Arbejder, der ikke kan betale $\frac{1}{3}$, da udelukket? Nej, der er endnu en Udvej: gennem Arbejds- og Socialministeriet. Som Eksempel kan jeg nævne Projektet Skive—Karup Aa, et Projekt paa 1,5 Mill. Kr., men med kun knap 500 ha Jord. Her fastsætter man saa først Lods-ejernes Betaling, som aldrig maa overstige den Nytte og Interesse, de har af Foretagendet — i dette Tilfælde skitseret til 250 000 Kr. Derefter kan der i Henhold til Landvindingsloven ydes det dobbelte = 500 000 Kr., men saa er vi kun paa 750 000 Kr., eller det halve af, hvad det koster. Hvis der saa paa Stedet er arbejdsmæssige Interesser, der er tungtvejende nok, saa overtager Arbejdsministeriet Arbejdet til Udførelse og betaler, hvad det

koster, i dette Tilfælde altsaa 750 000 Kr. Man vil maaske heraf faa det Indtryk, at saa er der da næsten ingen økonomiske Grænser alligevel. Det er der nu, for det er ikke alle Steder, der er disse arbejdsmæssige Interesser, eller alle Steder Jorden er god nok, og selv om saa var, kan det blive for dyrt. Jeg kan her tage det samme Eksempel fra Skive; her er et lille Areal paa 76 ha inde ved Byen. Hvis de Krav, Skive By har stillet, skal imødekommes, vil hver ha koste noget over 5000 Kr. at gøre i Stand plus en væsentlig aarlig Pumpeudgift i al Fremtid, og da Lodsejerne ikke er særlig varme paa det, idet kun 29 pCt. af Arealet var stemt for det, er dette Areal blevet udskudt. Men man vil dog heraf have faaet et Indtryk af, at her er skabt en Lovgivning, der muliggør enhver blot nogenlunde fornuftig Opgaves Løsning. Men jeg tror at kunne sige, at

Opgaverne ligger hovedsagelig inde i Landet, ved Uddybning og Regulering af Hovedvandløbene, ved Afvanding af lave Mose-, Dynd- og Klægarealer, enten ved naturlig Afstrømning, eller i mange Tilfælde ved Pumpning, hvor de elektriske Automatpumper har revolutioneret hele dette Forhold, eller ved Afvanding og Rydning af kratbevoksede Arealer, afgravede eller uafgravede Mosearealer o. s. fr. Det er paa disse Omraader, de store Landvindingsmuligheder ligger.

Dermed være ikke sagt, at der ingen Muligheder er i de mange Vandomraader, men der er ofte dette ved disse Projekter, at de tit er meget dyre, og tit er der Fiskeriinteresser, som staar i Modstrid med de landøkonomiske; saa er der een Ting, som man maa foretage, nemlig en systematisk Jordbundsundersøgelse, og den giver ofte et Resultat, som gør, at Projektet maa opgives. Men ethvert Projekt, der fremkommer ogsaa af den Art, bliver taget op til Undersøgelse, der i disse Tilfælde bør være særlig grundig.

En særlig Art af Landvinding af Vandarealer er Tilsligningsarbejder i Vadehavet ved Jyllands Vestkyst, hvor man sætter Faskiner ud, der bringer Vandet i Ro og holder Slik tilbage til Aflejring. Der arbejdes med Projekter af den Art, som jeg haaber, vi faar virkeliggjort.

Landvindingsloven betegner paa mange Maader et Brud i den hidtidige Lovgivning og Udvikling paa dette Omraade:

1. Man skærer igennem.
2. Man springer Vandløbsretter, Landvæsenskommissioner og Overlandvæsenskommissioner over.
3. Man kan tvinge Lodsejerne direkte.
4. Man kan fremme Sagerne hurtigt.

Der er nedsat et Landvindingsudvalg under Landbrugsministeriet, som modtager Ansøgninger og forbereder Sagerne og gør Indstilling til Landbrugsministeren, som derefter bestemmer, om Sagen skal fremmes. Til Illustration af, hvordan denne Lov virker, skal jeg nævne Gangen i et Par af de Sager, der er gennemført.

Kalvslund-Fæsted Moser ved Ribe. Et Areal paa 1600 ha, en Del vandlidende Arealer, der dyrkes med Græs, en Del Mose, som udnyttes, men den største Del afgraved Mose, der henligger fuldstændig uproductiv, hvor Vildtet holder til, og hvorover Fuglene synger. Her holdtes den 3. Februar 1941 et forberedende Lodsejermøde, hvor der blev forelagt et løst Skitseprojekt med skønsmæssigt Overslag. Interessen var stor, og man valgte Lodsejerudvalg til at fremskaffe Detailplaner og virkelige Overslag over Omkostninger. Den 7. Februar indsendte man Andragende til Landvindingsudvalget om at faa økonomisk Støtte til Udarbejdelse af Detailprojekt. Et saadant koster ca. 15—20 000 Kr. for saa stor en Plan, og det er uhyre vanskeligt at faa disse Penge rejst i første Omgang; derpaa strander mange gode Sager. Den 5. Marts foreligger Landvindingsudvalgets Bevilling paa $\frac{2}{3}$ af de ca. 15 000 Kr. Det er sundt, naar Lodsejerne er interesseret

med en vis Part af disse Ugifter. Projekteringen blev gennemført af Ingeniør *Jæger*, Ribe, og var tilendebragt den 8. September, hvor det blev forelagt paa et stort Lodsejermøde og vedtaget og godkendt. Lodsejerne indsendte derefter Ansøgning om at faa Projektet gennemført efter Landvindingsloven. Det staar i Loven, at *en Kreds af Lodsejere* skal indsende Ansøgning, ikke *hvor mange*. Sagen blev derefter besigtiget, undersøgt og bevilget den 17. November; den 23. December afholdtes Licitation, Arbejdet blev straks sat i Gang, og Gravemaskinen har været i Virksomhed siden og gaar hver Dag. Naar man nu tager i Betragtning, at det er et Arbejde, der omfatter 1600 ha med flere Hundrede Lodsejere, hvor der skal graves 300 000 m³ Fyld, anlægges 30 km Vej — en Bekostning paa 1,2 Mill. Kr. — vil man vist forstaa, at det er rationelle Fremgangsmaader, der er anvendt. Og det næste, der nu sker, er jo dette, at Afvandingskommissionen fra Ribe Amt tager fat og dels foretager en Fordeling af den Trediedel, som Lodsejerne skal betale for hver enkelt Lod efter Nytte og Interesse, samt afgør alle de mange Spørgsmaal om Jordafstaaelser, Erstatninger o. s. v. Landbrugsministeriet udnævner en Sagkyndig, som gennemfører Sagen paa Ministeriets Vegne og er den egentlige ansvarlige for Arbejdets Gennemførelse og Afslutning. Det er ikke en Betingelse, at Sagerne vedtages af et Flertal af Lodsejerne, men det er en Praksis, der allerede har dannet sig, at man nødig gennemfører en Sag, hvis den ikke har en rimelig Tilslutning; det er som Regel en Garanti for, at der er landøkonomisk Mening og Fornuft i den.

En anden Sag: *Landting Hovedgaard*, en Enkeltmand: Overslag 63 000 Kr. Henvendelse til Hedeselskabet den 21. November 1940. Undersøgelse i Marken fra 9.—22. December. Projekt og Ansøgning indsendt til Landvindingsudvalget den 3. Februar 1941, bevilget den 12. Marts med 60 pCt. Tilskud, Kontrakt afsluttet om Pumperne den 13. Marts. Arbejdet paabegyndt lige efter Frostens Ophør

den 15. April. Fuldført, afvandet, kultiveret og besaaet 60 Tdr. Land med Hør samme Foraar. En af Danmarks fineste Hørmarker. Udbyttet i Penge tør jeg ikke nævne.

Hallandsbjerg — Bode Enge: Overslag 970 000 Kr. Undersøgelse i Marken fra 17. April til 16. Maj 1941. Projekt forelagt 30. Oktober 1941. Bevilling nu, klar til Licitation og Arbejdet i Gang, naar Frostene er væk.

Vejle — Skibet Enge: 210 000 Kr. Lodsejerne begynder 8. Oktober 1940. Besigtigelse 23. Oktober 1940. Undersøgelser i Marken fra 23. Oktober til 16. November. Projekt forelagt 7. Marts 1941. Indsendt til Landvindingsudvalget den 2. Maj. Bevilling 10. Juli. Licitation 4. September. Paabegyndt 19. September.

Der er Sager, som tager længere Tid, fordi de er vanskeligere, men jeg haaber, man herigennem har faaet et Indtryk af Arbejdsgangen og Tempoet. Alle de Arbejder, der økonomisk lader sig gennemføre efter Grundforbedringsloven skal løses efter denne, men der kan være Fællesarbejder, som økonomisk godt lod sig løse efter Grundforbedringsloven, men som af andre Grunde er vanskelige, og som det derfor er praktisk at løse efter Landvindingsloven; i saadanne Tilfælde sætter man Tilskudet ned i Niveau med Grundforbedringslovens Tilskud. Som Regel er det Hovedafvandingen, man tilstræber at bringe i Orden efter Landvindingsloven, og den Linie, man holder, er den, at naar et Projekt er gennemført, saa skal Hovedafvandingen være ført til Bunds, saa der er Mulighed for eventuel Detailafvandning af hele Arealet. I mange Tilfælde vil det være klogt at vente lidt med Detailafvandingen og se, hvordan den virker. Der er som Regel ingen Fare ved en rationel gennemført Hovedafvandning, hvorimod en for kraftig Dræning eventuelt kan være skadelig eller i mildeste Fald være delvis overflødig og derfor spildt. Man har jo i de sidste Aaringer været inde paa en meget kraftig Dræning her i Landet, og jeg føler mig ikke helt sikker paa andet, end at der enkelte Steder kunde være sparet nogle Rør. Jeg vil haabe, at de For-

søg, der er i Gang, maa bringe noget mere Klaring af dette Forhold for de forskellige Jordarters Vedkommen-
de. Der er rejst en Diskussion om disse Problemer i den sidste Tid, hvilket jeg hilser med Tilfredshed, og jeg tror, man alvorligt skulde overveje ogsaa Spørgsmaalet om Opstemning af Vandet i Ledningerne i Sommertiden, den saakaldte Fugtvanding, navnlig dér, hvor man nu nedlægger de gamle Overrislingsanlæg og foretager Afvanding og Kultivering i Stedet. Vi skal sky det skadelige Vand, men vi skal heller ikke i den Grad faa „Vandskræk“, at vi tapper Vandet fra vore Kulturplanter om Sommeren. Det kunde forøvrigt være interessant at faa anlagt nogle kunstige Vandingsanlæg af Markafgrøder dér, hvor de naturlige Forhold er til Stede derfor.

Der er i de sidste Aar vaagnet en vis Interesse for kunstig Vanding af Markafgrøder. Jeg tror, der er Problemer her, som det kunde være interessant at faa taget op til Undersøgelse baade teknisk og økonomisk. Landvindingsloven er endnu i sin Vorden, men vi har dog i de $\frac{5}{4}$ Aar faaet godkendt Planer, der omfatter ca. 15 000 ha, hvoraf store Dele henligger fuldstændig uproduktivt. Alle Danmarks kvalificerede Teknikere er beskæftiget med Udarbejdelsen af Planer, men det gælder jo om, at de koncentrerer sig om de Planer, der er mest landøkonomisk Mening i og undgaar at spille Kræfter paa det unyttige. Denne Planlægning er af *fundamental Betydning* for at faa den rigtige *tekniske Løsning* frem og for at faa et solidt Grundlag for en landøkonomisk forsvarlig Bedømmelse af selve Arbejdet.

For at faa et Indtryk af, dels hvad der er sket her i Landet i Retning af Jordforbedring, og dels af hvad vi kan vente os, skal jeg nævne et Par Tal: Man regner med, at i den sidste Menneskealder er Halvdelen af vore Enge og Moser bragt i god Kultur, d. v. s. ca. 750 km². Siden vi fik den første Grundforbedringslov 1932 og 33, er der anvendt i Tilskud og Laan ca. 70 Mill. Kr. Hvor meget der heraf er Tilskud, har jeg ikke kunnet faa opklaret;

indtil 1940 androg Tilskudet $\frac{1}{3}$ og blev da sat op til 50 %. Der er drænet 76 000 ha foruden en Mængde Vandløbsreguleringer og en Del Vejanlæg. Med Hensyn til de Smaaarbejder under 800 Kr., der kan sættes i Gang uden Planlægning gennem Tremandsudvalgene, er der til Dato indgaaet 6083 Andragender, hvoraf 4785 er bevilget (751 afslaaet). Hvis Vinteren ikke havde bundet det hele, vilde disse Smaaarbejder have afhjulpet en væsentlig Del af Arbejdsløsheden i Landkommunerne i Vinter. Hedeselskabet oplyser, at der i 1939 og 40 er afsluttet Drænings- og Vandløbsreguleringsarbejder omfattende 3700 ha til et Beløb af 14,5 Mill. Kr.

Med Hensyn til hvad vi kan vente os sat i Gang, saa ligger der et Fingerpeg i, at Hedeselskabet ved Udgangen af Aaret 1941 ligger med fuldt udarbejdede Planer omfattende ca. 40 000 ha til en Bekostning af ca. 23 Mill. Kr. Derudover ligger Anmodninger til Behandling pr. 1. Oktober 1941 317 Sager omfattende 56 000 ha og en samlet Bekostning af ca. 50 Mill. Kr. Jeg kan i denne Forbindelse blot henvise til et bestemt Omraade, Ringkøbing Fjordenge paa ca. 20 000 ha Klæg og Dynd, hvoraf nogle er løst og antagelig alle skal løses i Henhold til Landvindingsloven. Man regner, at ca. $\frac{1}{3}$ af Landbrugsarealet endnu er vandlidende.

Man vil antagelig af det her anførte have faaet et levende Indtryk af, at vi staar midt i en rivende Udvikling paa dette Omraade her i Danmark, og at Staten yder en rigelig Støtte og Opmuntring hertil, og der kan jo godt være Grund til at spørge, om det nu ogsaa er forsvarligt, set baade fra et landøkonomisk og fra et nationaløkonomisk Synspunkt. For den enkelte Landmand kan der ingen Tvivl være, for Forholdet er jo det, at disse Afvandsings- og Kultiveringsarbejder enkeltvis har virket som *praktisk Anskuelsesundervisning* fra den ene Landmand til den anden. Man har set Frugterne hos Naboen, og saa gaar man selv hen og gør ligesaa, og saa er der det, at disse Arealer er jo, naar de bliver afvandet og kultive-

ret, noget af Landets bedste og mest driftssikre Jord, som ofte ligger i Kanten af sandede Markjorder, og som derfor passer saa uendelig godt sammen med disse tørre Arealer. Ingen Steder gror Hvidkløveren frodigere end paa afgravet Mose, naar der er passende Muld. Og et Moment til: Disse istandgjorte Arealer gaar som Regel ind som Supplement til allerede bestaaende Landbrug og virker derfor uden særlige Bekostninger styrkende for Bedriften i dens Produktion og Økonomi, ja for mange mindre Landbrug virker Kultiveringen af en saadan Mose, Kær eller Englod som en kærkommen Tillægsparcel, saa Ejendommen faar en passende Størrelse, navnlig under de nuværende Produktionsforhold.

Med de Betingelser, der nu bydes, er de Omkostninger og den Gæld, der paaføres, i høj Grad forsvarlig og overkommelig, vel at mærke naar Forbedringen udnyttes i Bedriften. Og med Hensyn til Spørgsmaalet om Forsvarligheden af at stikke disse Laan, der her er Tale om, ind foran alle 1. Prioriteter, vil jeg hævde, at det er fuldt berettiget, naar Staten faar 1. Klasses Sikkerhed for disse Laan efter at have ydet saa store Tilskud. Panthaverne kan ikke lide nogen Skade herved, fordi her tilfører man Ejendommen en virkelig Værdi i Form af en varig regulær Forbedring, der afdrages i et forholdsvis kort Aaremaal. Jeg har da ogsaa Indtryk af, at Hysteriet om denne Sag er i stærkt Aftagende. De Skatteprioriteter, man indfører Tid efter anden, har jeg langt mere Respekt for. Og hvad Staten angaar, anser jeg den Pengeanbringelse, som her finder Sted, for noget af det mest rentable; det letter Statens Forsørgerpligt over for de arbejdsløse og styrker de enkelte Landbrugs Økonomi og Velstand, og hvis man kunde regne det ud, saa vilde det vise sig, at disse Penge gaar med Tiden ind igen i Form af Skat. Disse Penge bliver gjort produktive i allerbedste Forstand, baade de, der gaar til Jordforbedring og ikke mindst de, der gaar til Ensilagebeholdere og Opbevaring af de nu saa kostbare Gødningsstoffer.

Men der gives jo ogsaa andre Former for Ejendomsforbedring, f. Eks. Kalkning og Mergling; her giver Staten ogsaa sine Tilskud, og efter alle de Ulykker, som overdreven saavel som underdreven Kalkning har gjort, saa er det jo et umaadeligt Fremskridt, vi er naaet til derved, at der nu stilles Krav om Kortlægning af Marken, og at vi har Midler til at bestemme den Kalkmængde, enhver Jord bør tilføres. Jeg vil nævne Plantningen i Hegn i Haver og Plantager; den Gavn og Skønhedsværdi, disse Ting betyder, tillægges ofte alt for ringe Betydning. Her yder Staten ogsaa sit Bidrag. Hvis vi danner Plantningslaug, kan vi faa Arbejdet gjort gratis gennem „flyvende Korps“. Der er dannet 472 Laug med 30 000 km Hegn; indtil Dato har de gravet 8000 km Hegn og Hulgravning til 1000 Smaaplantninger, hertil medgaaet 11 Mill. Planter. I 1941 var 1000 Mand beskæftiget herved. Endvidere ydes 50 % Tilskud til Planterne til Hegn og Smaaplantager, og gennem Plantnings- og Landbo- og Husmandsforeningerne kan vi faa 40 % Tilskud til Planter, endvidere kan vi faa $\frac{2}{3}$ af de samlede Udgifter til Fredskovsplantager, og Kommuner og Institutioner kan faa 40 % af Arbejdslønnen i Henhold til Beskæftigelsesloven. Det er vel navnlig i Jylland, disse Spørgsmaal trænger til Løsning. Vi trænger til at faa vore Hjem og vore Marker pakket ind med Træer.

Jeg skal endvidere nævne en forbedret Jordfordeling. Eftersom Driftsudgifterne stiger, og Tiden bliver kostbar, maa dette Spørgsmaal ogsaa løses. Ogsaa her findes der nu en støttende Lovgivning. Den Lov om Jordfordeling, der har været gældende i Sønderjylland, er nu udvidet til hele Landet. Der er oprettet en Jordfordelingskommission i hvert Amt; naar Spørgsmaalet rejses ved Henvendelse hertil, kan man faa det ordnet uden Papirs- og Omskiftningsudgifter.

Til Slut skal jeg omtale den Side af Sagen, der angaar Bygningsforbedringer. Denne Lovgivning er i Modsætning til de andre, som vi regner for varige, saa afgjort en *Krigs- og Kriselovgivning* motiveret i Arbejdsløsheden, som man

vel næsten kan sige allerede er under Afvikling. Lovene er lige nu fornyet for næste Sæson. Der bliver fortsat 25 % Tilskud indtil et Højestebeløb af 3000 Kr. — sidste Aar 5000 Kr. Man skal selv præstere 30 % af Omkostningerne, og Laan kan faas paa 45 % af Omkostningerne indtil 5000 Kr., sidste Aar 15 000 Kr. Der er dog her en Dispensationsret for Ministeren. Disse Laan anbringes ikke foran andre Prioriteter, men skal anbringes indenfor 110 % af Panteværdien, for Ejendomme under 10 000 Kr. Jordværdi 120 % af Panteværdien; ogsaa her er der lempende Bestemmelser og Dispensation.

Der er sidste Aar anvendt henimod 100 Mill. Kr. til dette Formaal, deraf ca. 55 Mill. Kr. i Tilskud og 45 i Laan, og der er foretaget Reparationer af 86 000 Bygninger, heraf er ca. 60 000 Landbrugsbygninger, d. v. s. mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ af samtlige Landbrugsejendomme.

Denne Lovgivning omfatter alle almindelige Reparationsarbejder i Avlsbygninger og Stuehuse, Tilbygning, fuldstændig Ombygning, elektriske Installationer, Brønde, Vandindlæg, Sanitetsanlæg, Badeværelser og Kartoffelhuse. Siloer, Ajlebeholdere og Møddingsteder, der ellers hører under Grundforbedringsloven, kan, naar det er i Forbindelse med Reparationer af Stalde, tages med her, ligesaa Kloakering. Det er en rummelig og fornuftig Lov, der har været med til at udrydde Arbejdsløsheden og samtidig virket med til at faa gennemført Tusinder af tiltrængte Bygningsforbedringer baade i Avlsbygninger og i Stuehuse.

Man kan vel sige, at det hele næsten er kommet for voldsomt, saa det har knebet med at faa givet den fornødne Vejledning, baade hvad det praktiske, sundhedsmæssige og skønhedsmæssige angaar. Vi maa haabe, at det, der i de sidste Aar er gjort for at vække Interesse og Forstaaelse og Selvtænkning over Bygningsspørgsmaalet, har virket. Det er et udyrket og forsømt Felt inden for vor Landbrugsoplysning, men der er ingen anden Vej end den, vi er gaaet i andre Retninger: at vi tager ogsaa den

Sag i vor egen Haand; vi kan ikke vente efter, at Haandværkere og Arkitekter løser Spørgsmaalene. Det kan de heller ikke, for de mangler det praktiske Livs Erfaringer midt i selve Bondebruget og Bondehjemmet; det er vi klogere paa, og derfor skal vi selv tænke Spørgsmaalene igennem, stille Kravene til Indretning, Isolation, Hygiejne o. s. v., og saa maa vore Bygningsteknikere hjælpe os at udforme det i Praksis. Der savnes nogle Konsulenter, der vil kaste sig over dette Bygningsspørgsmaal, foreløbig sammen med det, de har i Forvejen, men vi bør engang naa til, at vi i Landbrugsorganisationerne har Bygningskonsulenter paa Linie med Planteavls-, Husdyrbrugs-, Regnskabs- og Havebrugskonsulenter. Det er ikke alene den praktiske Side af Sagen, det gælder, men det er sandelig ogsaa Skønheden, den danske Stil, der passer til Landets og Folkets Natur.

Ja, alt dette, jeg her har nævnt, er jo næsten 100 % dansk Arbejde og betyder en Forbedring og en Forskønnelse af de enkelte Ejendomme, men det betyder ogsaa en Forbedring og Forskønnelse af vort Land, det gælder ogsaa Landvindingsarbejderne. Jeg ved jo nok, at der findes nogle „Patentnaturvenner“, der føler sig forpligtet til at retlede og revse os, naar vi retter et Vandløb ud eller fjerner noget Krat fra et Mosehul. Jeg føler mig nu ikke særlig paavirket af dette, for vi er jo dog nogle, som har faaet vor Livsgerning midt i Naturen, og som har levet os sammen med Naturen i den Grad, at vi ikke alene gaar ud og holder af Naturen om Søndagen, men vi holder af den ogsaa alle de seks søgne Dage om Ugen; det kunde aldrig falde os ind at øve Vandalisme mod Naturen i Danmark. Jeg vil gerne her sige over for de mange travle teoretiske Naturvenner, der optræder, at jeg har meget mere Respekt for de positive og aktive Naturvenner, der ogsaa tænker paa de Mennesker, der skal leve paa Jorden, og jeg kan nu ikke se Skønheden ved en Sump og et Stykke surt og nytteløst Jord, men jeg kan

se Skønheden ved en frugtbar Jord med gode Afgrøder, trivelige Dyr og selvhjulpne, arbejdsglade Mennesker.

Det er Bondehjemmets Opbygning, alt dette tager Sigte paa, der ligger en uendelig Berigelse og Tilfredsstillelse i at gennemføre disse Ejendomsforbedringer. Jeg husker endnu, da jeg for mange Aar siden pløjede en af de gamle sure Enge. Jeg oplevede da det største landbrugsmæssige Mirakel, jeg nogensinde har set: at der groede 33 Læs Havre dér, hvor der Aaret før var 6 Læs Strøelse eller daarligt Hø. Vi sætter os ved den Slags Arbejder et Minde for Efterslægten, saa den kan se, at der dog har levet en Slægt, som ogsaa efterlod den andet end Byrder og Gæld. Og saa er der ikke mindst i Tiden nu det Perspektiv over dette Arbejde, at det er jo ogsaa vort fælles Folkehjem, vi arbejder for at bygge op indefra. Det er godt, at vi i disse Ufrihedens Aar kan samles om at styrke vort Land og Folk indadtil aandeligt og materielt. Det er det, der sker i Danmark nu!